

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI BO'LAJAK TARBİYACHILARINING IJTIMOIY
KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH****Xalilova Dilnoza Furkatovna
Nizomiy nomidagi TDPU****"Maktabgacha ta'lim metodikasi" kafedrasi o'qituvchisi.**

Annotatsiya: ushbu maqolada kompetensiya haqida, bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyasini shakllantirish, tarbiyachi-pedagoglarning pedagogik faoliyatiga qo'yilgan talablar hamda ijtimoiy kompetensiyani rivojlantirish yo'llari va usullari keltirilgan.

Kalit so'zlar: kompetensiya, qobiliyat, tarbiyachi, ta'lim, ijtimoiy kompetentlik, mimika, pedagog, malaka, xulq-atvor.

Bo'lajak tarbiyachilarda ijtimoiy kompetensiyani shakllantirish muammosi bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimidagi islohotlarni amalga oshirilishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, bo'lajak tarbiyachilarda ijtimoiy kompetensiyani kamol toptirish kelajakda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida muvaffaqiyatli faoliyat olib borishlarini kafolatlaydi.

Kompetentlik inglizcha "competence" so'zidan olingan bo'lib "qobiliyat" ma'nosini ifodalaydi. Kompetentlikning mazmuniga e'tibor beradigan bo'lsak "faoliyatda nazariy bilimlardan samarali foydalanish, yuqori darajadagi kasbiy malaka, mahorat va iqtidorni namoyon eta olish"ni yoritishga xizmat qiladi. Amalga oshirilayotgan o'zgarishlarning dinamikligi, iqtisodiyot, siyosat, ijtimoiy-madaniy sohani rivojlantirishdagi yangi strategik yo'nalishlar kasbiy-pedagogik kadrlarni sifatli tayyorlash muammosini xolisona tarzda ilgari surmoqda. Ta'limning maqsad va vazifalarini yangilash va o'zgartirish, yangi ta'lim tuzilmalarini, ta'limning yangi mazmunini shakllantirish kasbiy faoliyatga tayyorlangan, pedagogik o'zini -o'zi belgilash, o'zini-o'zi tashkil etish va o'zini-o'zi boshqarish qobiliyatiga ega bo'lgan tarbiyachilarni o'qitishning yangi texnologiyalarini talab qiladi. Bu vazifani bajarishda kasbiy-pedagogik ta'lim tizimi muhim o'rin tutadi, chunki professor-o'qituvchilar, eng avvalo, kasbiy ta'lim tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga o'tkazish missiyasini amalga oshiradilar.

Zamonaviy maktabgacha ta'lim nazariyasi va amaliyotida umuminsoniy qadriyatlarni aks ettirishga qaratilgan yangi mazmunning rivojlanishi munosabati bilan ijtimoiy rivojlanish muammolari alohida ahamiyatga ega. D.I.Feldshteyn maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy rivojlanishi muammosini tahlil qilib, maktabgacha pedagogika va psixologiya sohasidagi mavjud ma'lumotlar o'sish, bolaning ijtimoiy aloqalarini rivojlantirish masalalarini etarli darajada qamrab olmasligini ta'kidlaydi. Maktabgacha ta'lim ijtimoiy mazmuni bosqichma-bosqich to'plashga, ijtimoiy harakat sub'ekti sifatida o'sib borayotgan shaxsni shakllantirishga e'tibor qaratmasdan, faqat ijtimoiy normalarni o'zlashtirish bilan cheklanadi [1]. Ijtimoiylashtirish bolalarga harakatlarni, baholashni, munosabatlarni erkin tanlash uchun joy berish va xavfsizlik hissini ta'minlashni o'z ichiga oladi, bu asosan u bilan hamkorlik qiladigan kattalarning shaxsiyati bilan belgilanadi. Binobarin, pedagogning ijtimoiy kompetensiyasi pedagogik faoliyatning o'ziga xos xususiyatlaridan biri bo'lib, zamonaviy sharoitda yangicha mazmun kasb etmoqda. Shu bois pedagogning, shu jumladan bo'lajak tarbiyachining kasbiy mahoratini oshirish, milliy qadriyatlarga, milliy-madaniy an'analarga da'vat etish, o'z-o'zi va ijtimoiy voqelik bilan mutanosib munosabatlar o'rnatishga bo'lgan ehtiyoj ortib bormoqda [3].

Pedagoglarning ijtimoiy-pedagogik kompetensiyasi darajasini oshirish, o'z-o'zini rivojlantirish jarayonini faollashtirish va maktabgacha ta'limning yangi sifatiga erishish

muammosini hal qilish faqat innovatsion ta'limni amalga oshirishga tizimli yondashish va uni e'tirof etish sharoitida mumkin.

Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyachilarining ijtimoiy-pedagogik kompetensiyasi ijtimoiy va tarbiyaviy innovatsiyalar jarayonida shakllangan ta'lim faoliyatining innovatsion salohiyatiga asoslanadi. Tadqiqotchilar A.V.Lorensov, M.M.Potashnik, A.I.Prigojin, O.G.Xomeriki ta'lim muassasalari faoliyatiga nisbatan "innovatsion faoliyat" tushunchasini ta'lim mazmunini va o'quv jarayonining tashkiliy-texnologik asoslarini maqsadli o'zgartirish sifatida qarash mumkin, deb hisoblaydilar, ta'lim xizmatlari sifatini, ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan [2].

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining ijtimoiy-pedagogik kompetensiyasini oshirishning eng muhim shartlaridan biri innovatsion faoliyatni tashkil etish bo'lib, bu metodik va texnologik chora-tadbirlar majmuasini yaratmasdan mumkin emas [4].

Shunday qilib, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim jarayonini tashkil etish va ta'lim sifatini doimiy nazorat qilish ijtimoiy kompetensiya darajasini oshirishga yordam beradi. Sifat ko'rsatkichi bo'lajak tarbiyachining ijtimoiy kompetensiyaga ega bo'lgan o'zlashtirish darajasidir. Yuqoridagilarni umumlashtirib, biz talabalarda ijtimoiy kompetensiyani shakllantirish va rivojlantirish ko'rsatkichlarining quyidagi guruhlarini ajratib ko'rsatishimiz mumkin:

1. Ijtimoiy mas'uliyat, hissiy barqarorlik, shaxsiy faollik, adekvat o'zini-o'zi hurmat qilish, ixtiyoriy nazorat, o'ziga ishonch, bag'rikenglik, muvaffaqiyat motivatsiyasi.

2. Odamlarning o'zaro munosabatlari holatini tahlil qilish; boshqa odamlar bilan o'zaro munosabatda og'zaki va og'zaki bo'lmagan ifodani to'g'ri baholash; o'zining va boshqalarning faoliyati va xatti-harakatlarining oqibatlarini oldindan bilish; ijtimoiy o'zaro ta'sirning mantiqini tushunish; boshqalar bilan konstruktiv o'zaro munosabat; kommunikativ nazorat; xushmuomalalik; ishlab chiqarish, ijtimoiy yo'naltirilgan faoliyatni tashkil etish [2].

3. Ijtimoiy kompetensiyaning mohiyati, tuzilishi, funksiyalari, xulq-atvorning og'ishligi, sog'lom turmush tarzining mohiyati haqida bilim; jamiyatda muvaffaqiyatli ijtimoiylashishga imkon beruvchi shaxsning fazilatlarini to'g'risida bilim;

4. Ijtimoiy kompetensiyaning yuqoridagi belgilarining mavjudligi va rivojlanish darajasi; odamlarning jamiyatda o'zaro munosabati, hayotiy yo'nalishlari va maqsadlari mavjudligi haqida bilim; sog'lom turmush tarzini qabul qilish.

Shunday qilib, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim jarayonini tashkil etish va ta'lim sifatini doimiy nazorat qilish ijtimoiy kompetensiya darajasini oshirishga yordam beradi. Sifat ko'rsatkichi bo'lajak tarbiyachining ijtimoiy kompetensiyaga ega bo'lgan o'zlashtirish darajasidir.

Xulosa qilib aytganda ijtimoiy kompetentlik – olingan bilimlarga asoslangan holda ijtimoiy munosabatlarda to'g'ri harakat qila olishlik demakdir. Kompetentlik – ijtimoiy amaliyot ko'rinishidagi bilim va ko'nikmalarning mavjudligi bo'lib, u ta'lim jarayoni natijalariga ijtimoiymadaniy talablar va jamiyat tomonidan talablar qo'yiladigan hollarda namoyon bo'ladi

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Кўйсенов.О "Компетентли ёндашув асосида бўлажак ўқитувчиларнинг касбий-педагогик ижодкорлигини ривожлантириш технологиялари". Пед.фанд.доктори...дис-Т., 2019 43-б.

2. Зимняя, И.А. Ключевые компетентности как результативно целевая основа компетентностного подхода в образовании.: авторская версия И.Зимняя. - М.:

Издательство: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов
2004. - 37 с

3. N.Djamilova - Pedagogika oliy ta'lim muassasalari talabalarida tashabbuskorlikni rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari.: Avtoref. dis.ped.DSc. – T.,2019 й. – 13-14.

4. D Khalilova. Innovative educational environment as a factor for improving professional competence in developing social relationships in students. - Science and innovation, 2023.

5. Xalilova D. F. Talabalarda ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirishga oid kasbiy kompetentlilikni takomillashtirish. Mug'allim hom uzliksiz bilimlendirio' 2022. № 6/1-1.

6. XD Furqatovna. Bo 'lajak tarbiyachilarning pedagogik faoliyatiga kreativ yondashuv. PEDAGOGS jurnali, 2022/4/15.